

АКУШЕРСТВО і ГІНЕКОЛОГІЯ

У ДВОХ КНИГАХ

За редакцією академіка НАН України
В.І. ГРИЩЕНКА, професора М.О. ЩЕРБИНИ

Книга 1

Акушерство

ЧЕТВЕРТЕ ВИДАННЯ

МЕДИЦИНА

www.medpublish.com.ua

АКУШЕРСТВО і ГІНЕКОЛОГІЯ

У ДВОХ КНИГАХ

За редакцією академіка НАН України
В.І. ГРИЩЕНКА, професора М.О. ЩЕРБИНИ

Книга 1

Акушерство

Четверте видання, стереотипне

ДОПУЩЕНО

Міністерством охорони здоров'я України
як підручник для студентів медичних
закладів вищої освіти

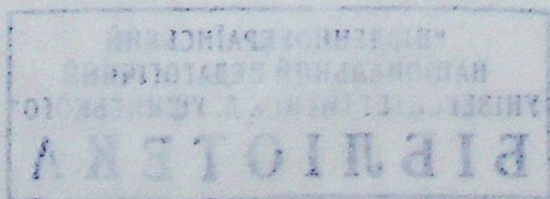
ВИДАНО

згідно з наказом Міністерства охорони
здоров'я України № 502 від 22.06.2010
як національний підручник для студентів
медичних закладів вищої освіти

Київ

ВСВ "Медицина"

2020

УДК 618.2/.7
ББК 51.1(2)4я73
А.44

*Допущено Міністерством охорони здоров'я України
як підручник для студентів медичних закладів вищої освіти*

*Видано згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України
№ 502 від 22.06.2010 як національний підручник для студентів
медичних закладів вищої освіти*

Автори:

*В.І. Грищенко — академік НАН України;
М.О. Щербина — професор;
Б.М. Венцківський — член-кореспондент НАМН України;
В.В. Камінський — член-кореспондент НАМН України;
Л.Б. Маркін — член-кореспондент НАМН України;
Л.В. Потапова — професор;
В.В. Лазуренко — професор;
О.В. Мерцалова — професор;
О.П. Ліпко — професор;
І.М. Щербина — професор;
М.Г. Грищенко — професор*

У сучасних умовах у сфері поліпшення якості підготовки студентів-медиків і поглиблення їхніх знань у галузі акушерства гостро постала потреба у виданні підручника, який висвітлював би актуальні питання акушерства і відповідав чинним навчальним програмам. Цей підручник створено відповідно до нової програми з акушерства.

У підручнику описано сучасні досягнення вітчизняної та світової акушерської науки, розглянуто фізіологічні аспекти вагітності та пологів, основні чинники етіології, патогенезу, клініки, діагностики, лікування і профілактики захворювань під час вагітності, пологів та післяпологового періоду. Основи організації акушерської допомоги в Україні подано з урахуванням наказів МОЗ України, клінічних протоколів, стандартів медичної освіти.

Для студентів медичних закладів вищої освіти.

Рецензенти:

А.М. Громова — доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри акушерства та гінекології № 1 Української медичної стоматологічної академії;

Б.Ф. Мазорчук — доктор медичних наук, професор кафедри акушерства і гінекології № 1 Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

545332

ISBN 978-617-505-823-7

- © В.І. Грищенко, М.О. Щербина, Б.М. Венцківський,
В.В. Камінський, Л.Б. Маркін, Л.В. Потапова,
В.В. Лазуренко, О.В. Мерцалова, О.П. Ліпко,
І.М. Щербина, М.Г. Грищенко, 2011, 2020
© ВСВ "Медицина", оформлення, 2020

Зміст

Список скорочень	3
РОЗДІЛ 1. Запліднення, ембріогенез, критичні періоди онтогенезу	5
Запліднення	5
Гаметогенез	5
Запліднення	7
Бластогенез	8
Імплантація	9
Ембріогенез	10
Навколоплідні води	11
Плацента	12
Пуповина	15
Послід	16
Критичні періоди онтогенезу	16
Тестові запитання	17
Ситуаційні задачі	17
РОЗДІЛ 2. Зміни в організмі жінки в період вагітності.	18
Гігієна і харчування вагітних. Вплив шкідливих факторів на плід	18
Центральна нервова система	18
Ендокринна система	18
Імунна система	20
Обмін речовин	20
Серцево-судинна система	21
Органи кровотворення	22
Дихальна система	23
Кислотно-основний стан	23
Травна система	23
Сечова система	23
Опорно-руховий апарат	23
Шкіра	24
Маса тіла	24
Грудні залози	24
Статеві органи	24

Режим і гігієна вагітних	26
Харчування вагітних	27
Вплив шкідливих факторів на плід	28
Тестові запитання	29
Ситуаційні задачі	29
РОЗДІЛ 3. Методи дослідження в акушерстві та перинатології.	31
Діагностика і ведення вагітності.....	31
Порядок збирання анамнезу.....	31
Об'єктивне акушерське обстеження	32
Загальне обстеження	32
Спеціальне акушерське дослідження.....	32
Діагностика вагітності в ранніх термінах.....	32
Лабораторно-інструментальна діагностика вагітності	34
Діагностика вагітності в пізніх термінах.....	35
Визначення терміну вагітності	41
Визначення терміну пологів	43
Методи оцінювання стану плода.....	43
Неінвазивні методи.....	43
Інвазивні методи	50
Діагностика внутрішньоутробної загибелі плода.....	52
Тестові запитання	53
Ситуаційні задачі	54
РОЗДІЛ 4. Жіночий таз. Тазове дно. Плід як об'єкт пологів.	55
Біомеханізм пологів при головному і тазовому передлежанні	55
Жіночий таз.....	56
Тазове дно.....	56
Плід як об'єкт пологів.....	59
Біомеханізм пологів при головному і тазовому передлежанні	61
Тестові запитання	70
Ситуаційні задачі	71
РОЗДІЛ 5. Причини початку пологів. Зганяльні сили. Клінічна картина, ведення і знеболення пологів	72
Причини початку пологів	72
Оцінювання біологічної готовності організму вагітної до пологів	74
Провісники пологів.....	75
Зганяльні пологові сили.....	75
Клінічна картина, ведення і знеболення пологів	77
Використання партограми у веденні пологів.....	87
Стан плода	89
Перебіг пологів	89
Стан роділля.....	91
Тестові запитання	93
Ситуаційні задачі	94
РОЗДІЛ 6. Фізіологія післяпологового періоду і періоду новонародженості.....	95
Фізіологія післяпологового періоду	95
Інволюція статевих органів	95
Основні принципи ведення післяпологового періоду	97
Післяпологовий догляд.....	98

Фізіологія періоду новонародженості	99
Ведення періоду новонародженості	103
Вакцинація	107
Тестові запитання	108
Ситуаційні задачі	108
РОЗДІЛ 7. Багатоплідна вагітність	110
Типи близнюків	110
Діагностика багатоплідної вагітності	112
Ведення багатоплідної вагітності.....	115
Внутрішньоутробна загибель одного з плодів.....	115
Природжені вади розвитку.....	116
Розродження при багатоплідній вагітності.....	116
Тестові запитання	119
Ситуаційні задачі	119
РОЗДІЛ 8. Розгинальні, тазові передлежання та неправильні положення плода	121
Розгинальні передлежання голівки плода	121
Передньоголовне передлежання	121
Лобове передлежання.....	123
Лицеве передлежання	125
Тестові запитання	127
Ситуаційні задачі	128
Тазові передлежання плода.....	129
Етіологія тазових передлежань.....	129
Класифікація тазових передлежань	130
Діагностика тазових передлежань.....	131
Перебіг пологів при тазових передлежаннях.....	133
Ведення вагітності при тазових передлежаннях.....	133
Методи коригувальної гімнастики.....	134
Ведення пологів при тазових передлежаннях.....	136
Тестові запитання	140
Ситуаційні задачі	142
Неправильні положення плода.....	143
Діагностика поперечного і косого положень плода.....	144
Клінічний перебіг і ведення вагітності та пологів	144
Тестові запитання	145
Ситуаційні задачі	146
РОЗДІЛ 9. Невиношування і переношування вагітності	148
Невиношування вагітності.....	148
Класифікація.....	149
Діагностика	149
<i>Загрозливий аборт</i>	150
<i>Аборт, що розпочався</i>	151
<i>Аборт в ходу</i>	151
<i>Аборт неповний і повний</i>	151
<i>Аборт, що не відбувся</i>	152
Лікування невиношування вагітності.....	152
<i>Передчасні пологи</i>	155
Переношена вагітність	157

Діагностика переношеної вагітності.....	158
Акушерська тактика при переношеній вагітності.....	159
Тестові запитання.....	160
Ситуаційні задачі.....	161
РОЗДІЛ 10. Аномалії кісткового таза.....	162
Анатомічно вузький таз.....	162
<i>Класифікація вузького таза за ступенем звуження.....</i>	<i>162</i>
Клінічно вузький таз.....	168
Тестові запитання.....	169
Ситуаційні задачі.....	170
РОЗДІЛ 11. Пологовий травматизм роділлі і плода.....	172
Пологовий травматизм роділлі.....	172
Розриви слизової оболонки вульви і піхви.....	172
Розриви варикозних вузлів вульви і піхви.....	173
Гематоми зовнішніх статевих органів і піхви.....	173
Розриви промежини.....	174
Розриви шийки матки.....	175
Розриви матки.....	176
Виворіт матки.....	181
Розходження і розриви симфізу.....	181
Післяпологові фістули.....	182
Пологові травми плода.....	182
Кефалогематома.....	183
Тріщини і переломи кісток черепа.....	183
Внутрішньочерепні пологові травми.....	183
Пологова травма спинного мозку.....	184
Травми ключиці та кінцівок.....	185
Субкапсулярна гематома печінки, крововилив у надниркові залози.....	185
Тестові запитання.....	186
Ситуаційні задачі.....	186
РОЗДІЛ 12. Преeklampсія та eklampсія вагітних.....	188
Преeklampсія.....	188
Класифікація.....	188
Етіологія та патогенез.....	189
Клінічна картина та діагностика.....	190
Лікарська тактика.....	192
<i>Преeklampсія легкого ступеня.....</i>	<i>192</i>
<i>Преeklampсія середнього ступеня тяжкості.....</i>	<i>192</i>
<i>Преeklampсія тяжкого ступеня.....</i>	<i>193</i>
<i>Преeklampсія в післяпологовий період.....</i>	<i>195</i>
Eklampсія.....	196
HELLP-синдром.....	201
Тестові запитання.....	203
Ситуаційні задачі.....	204
РОЗДІЛ 13. Плацентарні ускладнення.....	206
Передлежання плаценти.....	206
Класифікація.....	206

Етіологія та патогенез	207
Клінічна картина та діагностика.....	208
Лікування, тактика ведення вагітності та пологів.....	209
Передчасне відшарування нормально розташованої плаценти	211
Класифікація.....	211
Етіологія та патогенез	211
Клінічна картина та діагностика.....	213
Лікування	214
Тестові запитання	215
Ситуаційні задачі	216
РОЗДІЛ 14. Плацентарна недостатність. Дистрес плода.	
Затримка внутрішньоутробного розвитку плода.....	218
Плацентарна недостатність, дистрес плода	218
Синдром затримки внутрішньоутробного розвитку плода	227
Тестові запитання	229
Ситуаційні задачі	230
РОЗДІЛ 15. Ізосерологічна несумісність крові вагітної і плода.....	231
Етіологія та патогенез.....	231
Клінічна картина гемолітичної хвороби	235
Класифікація і клінічна характеристика основних форм гемолітичної хвороби....	236
Діагностика імунологічного конфлікту.....	237
Імунологічний аналіз	237
Генотип крові батька.....	237
Ультразвукове дослідження	238
Амніоцентез	239
Лікування гемолітичної хвороби плода	241
Ведення пологів	242
Лікування гемолітичної хвороби новонароджених.....	242
Тестові запитання	244
Ситуаційні задачі	245
РОЗДІЛ 16. Аномалії розвитку плода та його придатків.	
Питання медичної генетики	247
Вади розвитку ЦНС	249
Вади розвитку сечових органів	251
Природжені вади серця	252
Аномалії розвитку травного тракту.....	253
Аномалії лицевих структур, шиї і кісткової системи плода	254
Хромосомні хвороби	255
Аномалії статевих хромосом.....	256
Спадкові захворювання.....	256
Медико-генетичне консультування.....	257
Методи пренатальної діагностики	257
Аномалії пуповини	258
Аномалії плаценти	259
Маловоддя та багатоводдя.....	259
Тестові запитання	260
Ситуаційні завдання	261

РОЗДІЛ 17. Вагітність і пологи при екстрагенітальних захворюваннях.....	263
Захворювання серцево-судинної системи і вагітність.....	263
Ревматизм.....	264
<i>Набуті ревматичні вади серця</i>	265
<i>Природжені вади серця</i>	266
Вагітність та опероване серце	268
Артеріальна гіпертензія вагітних.....	268
Артеріальна гіпотензія вагітних	271
Захворювання вен і тромботичні ускладнення	272
Варикозна хвороба нижніх кінцівок.....	272
Тромбоз вен, тромбофлебіт, тромбоемболія.....	273
<i>Тромбофлебіт поверхневих вен</i>	274
<i>Тромбоз глибоких вен</i>	274
<i>Тромбоемболія легеневих вен</i>	275
Анемія вагітних.....	276
<i>Залізодефіцитна анемія</i>	276
<i>Фолієводефіцитна анемія</i>	277
<i>B₁₂-дефіцитна анемія</i>	278
<i>Таласемія</i>	278
<i>Гемолітичні анемії</i>	278
<i>Апластична анемія</i>	278
Вагітність і хвороби органів дихання.....	279
Бронхіт	279
Гостра пневмонія.....	279
Бронхіальна астма	280
Захворювання нирок і сечовивідних шляхів при вагітності	280
Пієлонефрит вагітних	281
Гломерулонефрит	282
Сечокам'яна хвороба.....	283
Патологія щитоподібної залози і вагітність	284
Вагітність і дифузний токсичний зоб.....	284
Гіпотиреоз і вагітність.....	285
Вагітність і цукровий діабет	286
Гестаційний діабет.....	288
Вагітність і захворювання травного тракту	288
Вагітність і хронічний холецистит.....	288
Вагітність і гострий апендицит	289
Тестові запитання	290
Ситуаційні задачі	292
РОЗДІЛ 18. Перинатальні інфекції.....	293
Етіологія.....	293
Бактеріальні внутрішньоутробні інфекції	293
Класифікація перинатальних інфекцій.....	296
Патогенез.....	296
Клінічна картина	297
Пренатальна діагностика внутрішньоутробних інфекцій.....	299
Особливості окремих нозологічних форм внутрішньоутробних інфекцій	300
Цитомегаловірус	300
Герпетична інфекція	302

Краснуха.....	304
Токсоплазмоз.....	307
Хламідіоз.....	308
Сифіліс.....	309
Вірусний гепатит.....	311
Тестові запитання.....	314
Ситуаційні задачі.....	315
РОЗДІЛ 19. Аномалії пологової діяльності.....	316
Етіологія і патогенез.....	316
Класифікація.....	320
Патологічний преліментарний період.....	321
Слабкість пологової діяльності.....	321
Надмірна пологова діяльність.....	324
Дискоординована пологова діяльність.....	325
Профілактика аномалій пологової діяльності.....	326
Тестові запитання.....	326
Ситуаційні задачі.....	327
РОЗДІЛ 20. Маткові кровотечі в послідовий і післяпологовий період.....	329
Основні причини маткових кровотеч.....	329
Гіпо- й атонічні кровотечі.....	331
Коагулопатичні кровотечі.....	334
ДВЗ-синдром.....	334
Тестові запитання.....	337
Ситуаційні задачі.....	339
РОЗДІЛ 21. Геморагічний шок. Емболія навколоплідними водами.....	340
Геморагічний шок.....	340
Емболія навколоплідними водами.....	345
Тестові запитання.....	349
Ситуаційні задачі.....	349
РОЗДІЛ 22. Акушерські операції.....	351
Операції штучного переривання вагітності.....	351
Медичний (штучний) аборт.....	351
Операції з підготовки пологових шляхів.....	355
Амніотомія.....	356
Епізіотомія.....	356
Перинеотомія.....	356
Шкірно-головні щипці.....	357
Акушерські повороти.....	357
Операція зовнішнього повороту плода.....	358
Операція класичного комбінованого зовнішньо-внутрішнього повороту плода на ніжку.....	358
Поворот за Брекстоном — Гіксом.....	359
Витягання плода за тазову частину.....	360
Операція витягання плода за обидві ніжки.....	362
Операція витягання плода за пахвинний згин.....	362
Акушерські щипці. Вакуум-екстракція плода.....	363
Ручне відділення плаценти і видалення посліду.....	368

Ручна ревізія порожнини матки.....	368
Плодорушнівні операції.....	368
Краніотомія.....	369
Ексцеребрація.....	370
Краніоклазія.....	370
Ембріотомія.....	373
Декапітація.....	373
Екзентерація.....	374
Спондилотомія.....	375
Клейдотомія.....	375
Тестові запитання.....	376
Ситуаційні задачі.....	376
РОЗДІЛ 23. Кесарів розтин.....	378
Класифікація.....	378
Інтраперитонеальний кесарів розтин.....	379
Захисні варіанти кесаревого розтину.....	379
Показання до виконання кесаревого розтину.....	379
Протипоказання до виконання кесаревого розтину.....	382
Підготовка до абдомінального розродження.....	382
Ускладнення кесаревого розтину.....	385
Ведення післяопераційного періоду.....	386
Тестові запитання.....	386
Ситуаційні задачі.....	388
РОЗДІЛ 24. Післяпологові гнійно-септичні захворювання.....	389
Патогенез інфекційного процесу.....	389
Класифікація.....	391
Захворювання, які не поширюються за межі піхви і матки.....	391
Захворювання, що обмежуються порожниною малого таза.....	393
Генералізовані форми післяпологової інфекції.....	399
Інфекційно-токсичний (септичний) шок.....	401
Післяпологовий мастит.....	404
Тестові запитання.....	405
Ситуаційні задачі.....	406
РОЗДІЛ 25. Патологія періоду новонародженості.....	407
Пограничні з нормою стани.....	407
Захворювання новонароджених у ранній неонатальний період.....	409
Інфекційні захворювання.....	410
Тестові запитання.....	413
Ситуаційні задачі.....	413
Список літератури.....	414